

ETNO KAZAMATI I SINEKURE HISTORIOGRAFSKE HERMENEUTIKE

Šaćir Filandra

Kada danas kažem da sam musliman, Bošnjak, da je ta i takva sahrana mrtvacu moja tradicija, ja ne znam što to znači, jer ja ne mislim o tome, dok govorim o tome. Ja o tim kategorijama govorim kao nečemu što mi je samo po sebi poznato, ali one su prazne od mog mišljenja, a istovremeno tim kategorijama pridajem jedno značenje koje one po sebi nemaju. Ako je, a djelom jeste, globalizacija opis procesa modernizacije kao prirodne snage, ako njena destrukcija tradicije znači reaktualizaciju kulture i religije, a ne politike, onda ona nastoji da tim praznim formama destruirane tradicije da novi jezik i novo značenje. Destrukcija tradicije ne znači njeno odbacivanje, već gubitak znanja o tome što, recimo, religija i kultura znače, jer se stalno pozivamo na njih, bez stvarnog objašnjenja njihovog značenja. Tako se koristimo praznim objašnjenjima govoreći da ljudi različitih religija ubijaju jedni druge, na trenutak racionalizirajući cijelu sliku, bez ulaženja u razloge toga ubijanja.

Razmatrajući sa Anthony Smithom pojmove etniciteta, tradicije i moderniteta, a nastojeći *bosansku hermeneutiku povijesti* komparativno samjeriti i pokušati karakterizirati u općim tokovima vremena, nije se teško složiti sa tvrdnjom o naciji kao modernom i prije svega apstraktnom pojmu koji se predstavlja simbolima, dok etnicitet to nije u svojoj okrenutosti pojedinačnosti, različitosti, konkretnosti. Dijalektika nacije slična je dijalektici prosvjetiteljstva. Tu ima mnogo progresivnih momenata, po mnogim zapadnim autorima, budući da je ona povijesno bila veći stupanj individualizacija identiteta i univerzalizacije ljudskih sloboda u odnosu na prethodno stanje, ali i mnogo negativnih konsekvenci, posebno prisutnih u njenoj apstraktnosti. Zato je na Zapadu danas u odnosu na naciju prisutniji pojam etniciteta. Taj pojam je mix tradicije i moderniteta, i po samome sebi ne bi imao

vrijednosnu konotaciju da se ne javlja najčešće u formi etnonacionalizma. **Kao što je etnonacionalizam slabost etniciteta, tako je nacionalizam slabost nacije.**

Kako se takva moderna situacija referira na Bosnu. Tu je, prije svega, uspostavljena *vladavina nacionalnih elita* koje, u odnosu na njihovu regionalno pripadajuću i razvijeniju tradiciju, *nisu prosvjetiteljski nastrojene*. Ne radi toga što bi bosanske elite bile po nekoj intelektualnoj deficijentnosti slabije od drugih sličnih iz XIX stoljeća, već zbog toga što je njihova pojava anahrona, društvenim i povijesnim prilikama strana. **U tim elitama nema intelektualnog sloja, pored prisutnog financijskog, vojnog i političkog, i one su u osnovi antiintelektualne, mada se odorama intelektualizma povremeno ogrću.** Te nacionalne elite više kooperiraju sa onim socijalnim i psihološkim slojem društva koji je bliži jednoj semi-kriminalno-herojskoj strukturi, nego sa stvaralačkom humanističkom inteligencijom koja se po sebi kritički odnosi prema njima. Stoga nije ni čudo da mnogi od pripadnika tih elita i sami završavaju u zatvoru. Te i takve nacionalne elite jednom unutarnjom samodestrukcijom vrše onemogućavanje ili odlaganje uspostave Bosne kao nacionalne države. One uspostavljaju i održavaju jedan društveni ambijent u kome se pokreću rasprave na razini i u mediju etniciteta, povijesne tradicije, na način da se tim raspravama povijesno legitimira sadašnja pozicija tih nacionalnih elita. U tom smislu imamo nesuglasje oko bitnih pitanja medijevalne Bosne, što bi samo po sebi bilo razumljivo, kada se ta nesuglasja ne bi zaogrtala savremenim nacionalnim tumačenjima. Svaka savremena novouspostavljena nacionalna elita u povijesti traži, i od svojih znanstvenika očekuje, povijesnu legitimaciju. Zato imamo prilično konzistentna tri hermeneutička povijesna toka, istina ne u cijelosti odvojita i iskristalizirana, ali prisutna i tinjajuća kod onih tamnih strana nacije koji se ljubomorno unilateralno razumijevaju, tumače i prenose *U tom smislu se može reći da je u Bosni etnička dimenzija onemogućila uspostavu nacionalne države.*